

Kitap Tanıtımı

BAVUL: BELLEĞİN DERİNLERİNE YOLCULUK

Sergey Dovlatov/ Çev. Faruk Ünlütürk: “Bavul”, Cem Yayınevi, İstanbul, 2004, 156 s.

Sergey Dovlatov/ Trans. Faruk Unluturk: “Suitcase”, Cem Yayınevi, İstanbul, 2004, 156 pg.

Zulfiya ŞAHİN¹

Sergey Dovlatov - Gazeteci kimliğinin yanı sıra üçüncü Rus göçmen dalgasının kuşkusuz en parlak temsilcilerinden ve çağdaş Rus edebiyatının en çok okunan yazarlarından birisidir. Dovlatov, 1978 yılında hiçbir eserinin yayınlanmadığı Sovyetler Birliğinden Amerika'ya göç ettikten sonra dünya çapında üne kavuşmuş ve Vladimir Nabokov'dan sonra The New-Yorker Dergisine kabul gören ikinci Rus yazarı olmuştur. Dovlatov'un Rusya'daki ilk kitabı ise, 1990 yılında ölümünden beş gün sonra yayınlanmıştır.

Dovlatov'un hikayeleri biyografik ve yaşanmış olaylardan esinlenerek yazılmıştır, ancak yazarın hedefi belgesellik değil, gerçekçilik duygusudur. Yazar altmış kuşağının dünyaya bakışının ve yaşam felsefesinin, dönemin yasak bohem toplantılarının, Sovyetlerin absürt yaşamının tüm ayrıntılarını büyük bir ustalıkla eserlerinde aktarabilmiştir. Dovlatov: “Anlatıcı, insanların nasıl yaşadıklarını, romancı nasıl yaşamaları gerektiğini, yazar ise ne için yaşadıklarını anlatır” diyerek edebiyattaki misyonunu “anlatıcı” olarak belirlemiştir. Dovlatov “anlatıcı” konuma sadık kalarak kahramanlarına hüküm vermekten ve insan ilişkilerinin ve davranışlarının ahlaki boyutlarını değerlendirmekten kaçınmıştır.

Dovlatov eserlerinde, Rus edebiyat geleneğinde zorunlu olan ahlaki sorunlardan adeta kopmuş gibidir. “Rus Edebiyatı, hep bir felsefe gibi insanın kendisinin ve çevresinin yorumunu ve din gibi insanın manevi ve ahlaki terbiyesini verme görevi üstlenmiştir. Halbuki edebiyatın bana cazip gelmesinin nedeni edebiyat oluşudur, yani bir metnin sizi ya hüzne ya da mutluluğa sürükleyebilmesidir.” Dovlatov'a göre kelimeye ideolojik bir işlevi dayatma, kelimeleri duygusuzlaştırmaktadır. Yazar için öyküleme öyküden daha önemlidir. Bir başka deyişle, öyküyü anlatma süreci öyküdeki sorundan daha değerlidir. Dovlatov'un eserlerinin ahlaki değeri, toplumun davranış kurallarını yansıtmasındadır. “Okurlarımda kaidelerin hissiyatını uyandırmak istiyorum. Günümüzde delilik artık normal olarak kabul edildiğinden, absürdün yaklaştığını hissedebiliyorum.”

Kuralları yansıtma arzusu yazarın tarzını ve dilini belirlemiştir. Dovlatov - anlatı, skeç, fıkra, özlü söz gibi ultra-kısa form ustasıdır. Tarzında lakonizm, sanatsal ayrıntılara dikkat ve canlı

¹ Dr., Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batı Dilleri ve Edebiyatları, Rus Dili ve Edebiyatı, aluzank@gmail.com

konuşmanın tonlamaları hakimdir. Dovlatov'un nesrinde ustaca tasarlanmış diyaloglar, dramatik çarpışmalardan üstündür. Eserlerindeki netlik ve ifadelerin basitliği muazzam becerinin ve titiz kelime seçiminin göstergesidir. Dovlatov'un tarzında absürt ve mantık, trajedi ve komedi, hüznün ve mutluluk, ironi ve mizah iç içe geçmiştir. Dovlatov eserlerinde insanların nasıl "gülerek üzüldüklerini ve üzülenlerle güldüklerini" gösterebilen nadir yazarlardan biridir.

İlk defa 1986 yılında Amerika'da yayınlanan "Bavul", 2004 yılında Faruk Ünlütürk'ün çevirisiyle Türk kitapseverlerle buluşmuştur. Cem Yayınevinden çıkan ve Dovlatov'un bugüne dek Türkçeye çevrilmiş tek eseri olan "Bavul" kısa öyküler kitabıdır. Öykülerin kurgularının temelinde, gerçekleştirilmiş metafor prensibi yatmaktadır: yazar Amerika'ya göç ettikten sonra tesadüfen Rusya'dan yanında getirdiği ve o güne kadar hiç ihtiyaç duymadığı eşyalarla dolu bavulu yıllar sonra açar. Bavuldan çıkan her eşya Dovlatov'un Rusya'ya ilişkin anılarını canlandırır. Eşyaların bağlı olduğu öykü zinciri Dovlatov'un Sovyetler Birliği'ndeki günlük yaşamının absürtlüğünü ve dramatizmi okurların gözü önüne sermektedir. Bu eşyalar, yazarın Rusya'daki hayatta kendini bulmasının ve başarısız girişimlerinin hem komik hem hüznü birer simgeleridir. Kitapta, Dovlatov'un otuz altı yıllık hayat birikiminin küçük bir bavula sığabilmesinin ve bunun aslında sadece anılarından oluşmuş olduğunun hüznü esprili bir dille anlatılmaktadır.

Bavuldan çıkan sekiz eşya, hafızanın sekiz farklı köşesine yapılan birer yolculuk, sekiz trajikomik olaydır. İlk satırlardan itibaren yazar kendi derin anılarına okurlarını da beraberinde sürüklemektedir. Anıların kapısını aralayan "Fin Çorapları" öyküsünde yazar, on sekiz yıl önce üniversite öğrencisiyken yaşadığı ticaret deneyimlerini buruk bir gülümsemeyle anlatmaktadır. Bu öykü, hayatın kısa olduğu anlayan ve bu kısa hayatın çoğunu maddi ve manevi kısıtlamalarla geçirmek zorunda bırakılan bir gencin trajikomik öyküsüdür. Bu öykü zincirini devam ettiren "Bir Çift Ayakkabı", hayat şartlarının ve dış etkenlerin bir insanı nasıl değiştirdiğine ve anlık değişikliklerin neye bağlı olduğu sorusuna dikkat çekmektedir. "Bir Çift Ayakkabı"yı izleyen "İki Yırtmaçlı Kostüm" adlı öyküde Dovlatov Sovyetler Birliği'ndeki baskıcı izlenimin altında yaşamak zorunda bırakılan insanların trajedisini kaleme almıştır. "Subay Palaskası"nda ise çağdaş yaşamın absürtlüğü gözler önüne serilmiştir; ruh sağlığı yerinde sanılan insanların birer ruh hastası, ruh hastası olarak görünenlerinse daha dengeli olduğunun anlatıldığı bir öyküdür "Subay Palaskası". Bir diğer öykü "Fernand Leger'in Ceketinde"nda şöhretten unutulmaya, zenginlikten fakirliğe giden yolda, ihanete uğrayan üst düzey bir sosyalist ailenin yaşam hikayesine tanık oluyoruz. "Poplin Gömlek" adlı eşyeye tanışma öyküsünde de, Dovlatov yıllar sonra sahip olduğu ailenin farkına varmasının, bunca zaman veremediği sevginin ve yaşamadığı ve yaşatamadığı aşkın pişmanlığını anlatırken "Kışlık Şapka" öyküsünde yazarın kaderci düşüncelere kapıldığını görebiliyoruz. Bavuldaki son eşya ise "Şoför Eldivenleri"dir ve öyküdeki eldivenler Dovlatov'un hayatta yapabileceği şeyleri yapamamış olmasının bir simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nostaljik bir hüznle dolu “Bavul”da Dovlatov’un komik ve hafif yazma yeteneği hayatın kederli olaylarında bile okurları güldürebilmektedir. Her ne kadar Dovlatov kendini yazar olarak kabul etmese de bu kitapta onun gerçek yazar yeteneği belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Yazar kitabın kahramanı olarak çevredeki tüm dengesizliklere karşın, normal olanın, olması gerekenin duygusunu kaybetmemektedir. Kahraman kitabın her öyküsünde karmaşık, anlamsız ve çelişkili olaylardan, tek anlamlıya ve basitliğe doğru bir yolculuk yapmaktadır. Yazar da bu durumu, “Benim bilinçli hayatım, bayağılığın tepelerine yapılan bir yolculuktur” şeklinde ifade etmektedir.

Otobiyografik bir eser olan “Bavul”da Dovlatov’un Sovyetler Birliğindeki tatsız sürprizlerle dolu hayatından anılar, sınırsız iyimserlik ve tükenmeyen bir umutla anlatılmaktadır. Kitabın her satırında hissedilen bu iyimserlik sayesinde “Bavul”, okurlarda tekrar ve tekrar okuma isteği uyandırmaktadır.